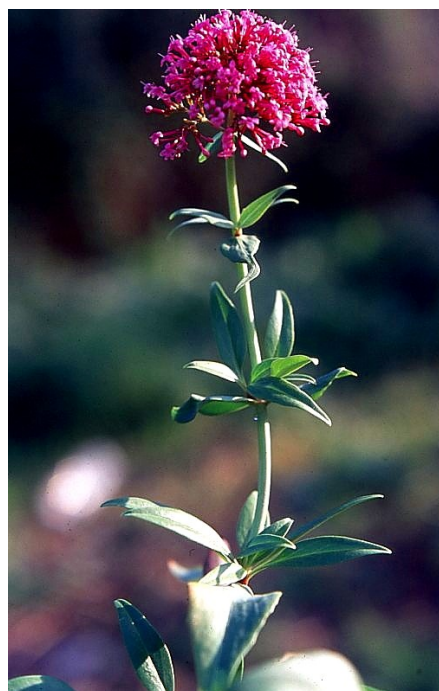
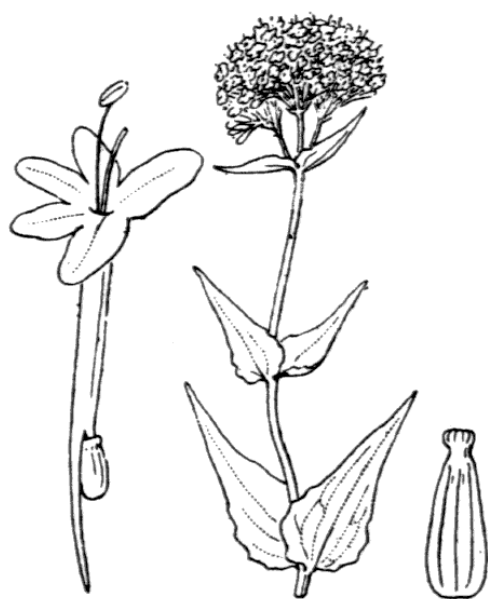


HERBA DE SANT JORDI
***Centranthus ruber* (L.) DC. in**
Lam. & DC.

[1805, Fl. Fr., éd. 3,4: 239] subsp. *ruber* $2n = (14)32$



NOMS POPULARS

Alemanys:	Rote spornblume/Kentranthus / Roter baldrian / Spornbaldrian / Spornblume
Anglès:	Red valerian/ Devil's beard / Fox's brush / Jupiter's-beard / Jupiter's beard / Jupiter's begartenstaude / Jupiter's-beard / Kiss-me-quick / Red-spurred valerian / Spur valerian / Valerian
Àrab:	والريان طويل / الزهروشة حمراء
Aragonès:	orejas de liebre, yerba de mil flores, hierba de mil flores, ierba de mil flores, milamores
Basc/Euskera:	San Jorge lore, San Jorge lorea.
Castellà:	Centranto/Alfeñique / Amores mil / Hierba de San Jorge / Milamores / Valeriana roja/ alfeñiques, alfinetes, amores mil, andianeta, barba de Júpiter, centranto, chifra, disparates, disparates de los jardines, hierba de San Jorge, hierba de San Juan, hierba de milflores, mil amores, milamores, orejas de liebre, sopas-en-vino, valeriana, valeriana de espolón, valeriana de espuela, valeriana de jardín, valeriana encarnada, valeriana roja
Català:	Herba de Sant Jordi/Bàlsam de jardí / Centrants / Endianeta / Herba de Santa Maria / Indianeta / Lilà de terra / Valeriana/ andianeta, centrants, endianeta, herba de Montserrat, herba de Santa Maria, indianeta, lila de terra, lilà, lilà de terra, rosa d'Espanya, valeriana, valeriana vermella vermella, fava borda, favar bord, favera borda, herba de bou
Danès:	Rød sporebaldrian/Rød baldrian / Sporebaldrian
Eslovac:	Navadna rdeča špajka / Rdeča špajka navadna
Estonià:	Punane kannuslill
Finlandès:	Punavirma
Francès:	Centranthe rouge/Barbe de Jupiter / Béhen rouge / Lilas d'Espagne / Valeriane rouge
Gaèlic:	An slán iomaire/ Slán iomaire
Gal·lès:	Triaglog goch/Centranthus coch / Lili ysbaen / Triaglog coch
Gallec:	alfinete, alfinetes, herba-dos-muros, valeriana roxa.
Grec:	Αβαλατος / Κέντρανθος ο ερυθρός
Holandès:	Spoorbloem/Rode spoorbloem
Hongarès:	Piros sarkantyúvirág
Italià:	Valeriana rossa/Camarezza comune/Savonina / Valerianina rossa
Japonès:	バレリアンレッド
Noruec:	Rød sporeblom
Persa/Farsi:	والرين كاذب قرمز
Polonès:	Ostrogowiec czerwony
Portuguès:	Alfinetes/Boliana / Cuidado-dos-homens / Rosa-da-rocha/Valeriana-vermelha.
Suec:	Pipört/Flerårig pipört
Turc:	Kirmizi kediotu
Txec:	Mavuň červená
Ucraïnès:	Центрантус червоний

DESCRIPCIÓ BOTÀNICA

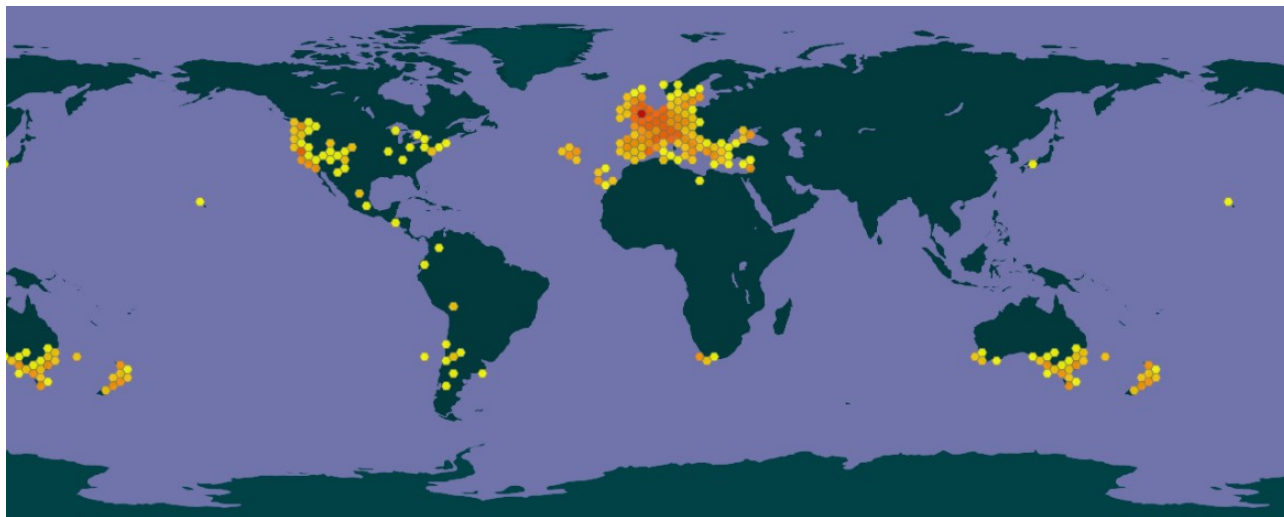
La família de les Valerianàcies es distingeix per tenir les flors gamopètals inferovàriques, el fruit en aqueni, i 1-3 estams amb les anteres lliures. Dins les Valerianàcies, el gènere *Centranthus* (= *Kentranthus* DC) es distingeix pels fruits amb vil·là, les flors amb un sol estam, calze amb el limbe corbat cap endins; inflorescència tricòtoma o en raïm, i per ser plantes vivaces, i tenir la corol·la un esperó curt a la base, i tota la planta ser ben glabra. Dins el gènere, *Centranthus ruber* es distingeix per ser vivaç, amb arrels gruixudes blanquinoses, una mica friables, i per les fulles no dividides, l'esperó de més de 3 mm, la

corol·la en tub de 5-14 mm, les fulles de 10-60 mm d'amplada, lanceolades-ròmbiques-el·líptiques, sèssils o peciolades.

Centranthus ruber és una herba glauca amb moltes tiges força juntes, dretes, de fins a 120 cm, simples o ramificades, amb els entrenusos de fins a 14 cm. Sovint té rames axil·lars amb fulles poc desenvolupades. Les fulles fan 20-115 × 10-60 mm i són acuminades, i només algunes de les caulinars estan una mica irregularment dentades; les altres són totes ben enteres. Les fulles basals són cuneades o amb peciols de 6-55 mm. Les caulinars són sèssils i, en general, amplexicaules, arrodonides a la base. La inflorescència té bràctees de primer ordre de 2-6.5 × 0.5-1 mm; les de segon ordre fan 2.6-5 × 0.6-1 mm. Les bractèoles fan 2-4.4 × 0.5-0.8 mm. La corol·la pot ser rosada, rosada tirant a vermell o blanca. El tub de la corol·la fa 5-11 mm, l'esperó de la base fa 3.1-7.5 mm i sobrepassa la base del tub (que té 2 compartiments separats per un envà, un d'ells prolongat en l'esperó amb pèls blanquinosos rígids a l'interior). Limbe de la corol·la amb lòbuls de 2-4 × 0.8-2.2 mm. Estam únic amb el filament de fins a 4-6 mm, glabre, a vegades de color orsa intens. Antera de 1.4-2.2 mm, groguenca o rosada. Estil de fins a 17 mm, glabre o, algunes vegades, amb pèls blanquinosos, curts, aplicats. Estigma trilobulat. Aqueni de 3.2-4.2 × 1.4-2 mm, glabre o amb pèls blanquinosos de prop de 0.1 mm a la cara aplanada, prop dels marges de color castany verdós. Vil·là amb el tub de 0.6-1 mm i setes (15-23) plomoses de 5.2-7.6 mm. Llavors de 2.6-31 × 1.5-1.8 mm, groguenques o de color castany clar.

HÀBITAT I DISTRIBUCIÓ GEOGRÀFICA

Es fa a terres remogudes seques i assolellades, talussos, marges de camins, penya-segats calcaris, a la terra baixa i fins la muntanya mitjana (1330 m snm). Probablement oriünda de la conca mediterrània però actualment estesa per Europa, Amèrica, Austràlia meridional i Sud-Àfrica, ja sigui com adventícia ja cultivada en jardins, on requereix de molt pocs recs. A les Illes Canàries està considerada espècie invasora. Atrau a les papallones.



Centranthus ruber al món, segons GBIF

LITERATURA

«Sopa-en-vino no emborracha, pero alegre a la muchacha».

«Si vols tenir la dona sana, dona-li valeriana».

PROPIETATS MEDICINALS

- antiespasmòdica (REL)
- ansiolítica
- antioxidant
- antitumoral
- digestiva FUL
- sedant (REL)
- tònica (flors)
- tranquil·litzant
- vulnerària FUL

USOS MEDICINALS (REL)

- asma seca
- atacs de gelosia
- bulímia
- càncer (LLA)
- convulsions
- enyorança
- epilèpsia
- escorbut (FUL)
- espasmes
- ferides FUL
- hipersensibilitat
- insolació
- insomni
- mal de cap
- menopausa
- nerviosismes abans d'un examen
- neurastènia
- taquicàrdia
- tremolors
- tristesa
- tumors (LLA)

ALTRES USOS

L'oli de les llavors en temps molt antics era un ingredient dels que servien per embalsamar cadàvers. Les fulles són comestibles comestibles en amanida, o cuites (amb mantega). La rel cuita es posa a les sopes.

PRINCIPIS ACTIUS

- 8,9-didehidro-7-hidroxi-dolicodial
- 11-etoxi-viburtinal
- àcid linolènic conjugat LLA
- àcid valeriànic
- des-iso-valeril-acetil-valtrat
- valepotriats 7% ESC-REL